



ПРИСТУПНА
ПРЕДАВАЊА
ДОПИСНИХ ЧЛАНОВА

БЕОГРАД • 2019





ПРИСТУПНА ПРЕДАВАЊА
ДОПИСНИХ ЧЛАНОВА

Књига I

ISSN 2683-4251

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

PRESIDENCY

INAUGURAL LECTURES OF THE CORRESPONDING MEMBERS

Volume 1

The volume is published on account of the SASA
Presidency resolution adopted at its 1st session of 28
February 2019 and the SASA Executive Board resolution
adopted at its 18th session of 19 September 2019

Editor

academician
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2019

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ПРЕДСЕДНИШТВО

**ПРИСТУПНА ПРЕДАВАЊА
ДОПИСНИХ ЧЛАНОВА**

Књига 1

Књига је објављена на основу одлуке Председништва
САНУ са I седнице 28. фебруара 2019. и одлуке
Извршног одбора САНУ са XVIII седнице
19. септембра 2019. године

Уредник

академик
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2019

SASA PRESIDENCY

academician Vladimir S. Kostić,
President of SASA

academician Zoran V. Popović,
Vice President of SASA for Natural Sciences

academician Ljubomir Maksimović,
Vice President of SASA for Social Sciences

academician Marko Anđelković,
Secretary General of SASA

academician Stevan Pilipović,
President of SASA Branch in Novi SAD

academician Ninoslav Stojadinović,
President of SASA Branch in Niš

academician Gradimir Milovanović,
*Secretary of the Department of Mathematics,
Physics and Geo Sciences*

academician Vladimir Stevanović,
*Secretary of the Department of Chemical
and Biological Sciences*

academician Zoran Lj. Petrović,
Secretary of the Department of Technical Sciences

academician Dragan Micić,
Secretary of the Department of Medical Sciences

academician Zlata Bojović,
Secretary of the Department of Language and Literature

academician Kosta Čavoški,
Secretary of the Department of Social Sciences

academician Mihailo Vojvodić,
Secretary of the Department of Historical Sciences

academician Milan Lojanica,
Secretary of the Department of Fine Arts and Music

ПРЕДСЕДНИШТВО САНУ

академик Владимир С. Костић,
п̄редседник САНУ

академик Зоран В. Поповић,
п̄ошп̄редседник САНУ за п̄риродне науке

академик Љубомир Максимовић,
п̄ошп̄редседник САНУ за друшп̄вене науке

академик Марко Анђелковић,
п̄енерални секретар САНУ

академик Стеван Пилиповић,
п̄редседник Опранка САНУ у Новом Саду

академик Нинослав Стојадиновић,
п̄редседник Опранка САНУ у Нишу

академик Градимир Миловановић,
*секретар Одељења за математичку,
физику и тео-науке*

академик Владимир Стевановић,
*секретар Одељења хемијских
и биолошких наука*

академик Зоран Љ. Петровић
секретар Одељења п̄техничких наука

академик Драган Мицић,
секретар Одељења медицинских наука

академик Злата Бојовић,
секретар Одељења језика и књижевности

академик Коста Чавошки,
секретар Одељења друшп̄вених наука

академик Михаило Војводић,
секретар Одељења историјских наука

академик Милан Лојаница,
секретар Одељења ликовне и музичке уметности

Портретне фотографије су из фототеке Библиотеке САНУ.
Илустрације на корицама и празним страницама књиге
представљају детаље са фасаде Палате САНУ.

САДРЖАЈ

Академик Миро Вуксановић <i>Три књије чланова САНУ</i>	15
Одељење за математику, физику и гео-науке	
Дописни члан Жељко Шљиванчанин <i>Компјутерско моделовање наносструктура на површинама кристала</i>	27
Одељење хемијских и биолошких наука	
Дописни члан Тања Ћирковић Величковић <i>Дојринос еројеомике наукама о храни, исхрани и живојној средини: разматрање деградација и модификација хране током обраде и дигестије хране и од утицајем запађења живојне средине</i>	51
Одељење техничких наука	
Дописни члан Влада Вељковић <i>Развој и примена вишефазној реактора са вибрационом мешалицом у производњи биодизела</i>	81
Одељење медицинских наука	
Дописни члан Татјана Симић <i>Поремећај редокс хомеостазе у хроничној бубрежној слабости</i>	109

Одељење језика и књижевности

- Дописни члан Љубинко Раденковић
*Источнословенска бојиња Мокош: ишћања
реконструкције* 131
- Дописни члан Јован Делић
Памћење поезије и ујеловљење традиције 145
- Дописни члан Зоран Пауновић
Данило Киш и Џејмс Џојс: случај Уликс 157

Одељење друштвених наука

- Дописни члан Павле Петровић
*Инфлација: оикуд, како се развија
и како је зауставити?* 173
- Дописни члан Алпар Лошонц
Да ли су идеје још релевантне? 201

Одељење историјских наука

- Дописни члан Вујадин Иванишевић
*Методолошки приступ у истраживању новца
средњовековне Србије* 219
- Дописни члан Драган Војводић
*Оружје с небеса. Иконологија средњовековних
представа инвестиције владара
војним инстанијама* 235
- Дописни члан Мира Радојевић
*Прејензије Централној комисији
Комунистичке партије Хрватске
на Срем (1941–1944)* 259

Одељење ликовне и музичке уметности

- Дописни члан Сава Халугин
Токови вајареве мајме 279
- Дописни члан Јелена Јовановић
*Етномузиколошки и уметнички рад у домену
традиционалној фолклорној вокалној наслеђа* 289

Радне биографије предавача

- Желько Шљиванчанин 323

Тања Ђирковић Величковић	327
Влада Вельковић	333
Татјана Симић	337
Љубинко Раденковић	343
Јован Делић	347
Зоран Пауновић	349
Павле Петровић	353
Алпар Лошонц	357
Вујадин Иванишевић	361
Драган Војводић	365
Мира Радојевић	369
Сава Халугин	371
Јелена Јовановић	375



ОДЕЉЕЊЕ ЛИКОВНЕ
И МУЗИЧКЕ УМЕТНОСТИ





Сава Халугин

Токови вајареве маїме



Предавање одржано на 2. и на 5. скупу Одељења ликовне и музичке уметности, 14. марта и 17. маја 2019. године.

Непосредно после завршеног науковања, трагао сам за погодним условима за стварање да бих сачувао континуитет.

Потребан ми је био рад ка новој усмерености и темељној основи, сада не више у колективу (који ми је искрено недостајао), већ у једној осами у којој се између мене и материје стварао затомљени простор. У таквом статусу осећао сам се недовољним и недоступним, покушавајући да се у новим околностима снађем.

Шта је то што може да изађе из мене, као део мог организма? Около је била аура дубоке интимае из које је требало изаћи преламањем између емотивног и духовног каљења. Почео сам у себи да препознајем доживљај у широј лепези слика, евокација, сете и незадовољства. Користећи опоручу емотивног удара са стањем одбачене привилегованости које сам синтетизовао са окружењем, казивањима, пословицама, једном речју, животном стварношћу, заузео сам став о тлу и простору.

Одвајањем стања разума са којим су ми се нагомилавала казивања, противуречја, тегобност реалног, допуштао сам да ме искрена знатижеља увуче у непозната, и нова открића.

Почео сам да садевам своју полусвесност и алогичност у могућност стварног и иреалног. Намеће се питање о количини ружног у лепом и обрнуто, због преваге важности суштине и карактера. У мом случају, дела се започињу у већем броју и као таква освајају простор унутар радног амбијента. Најважнији сегмент у дуготрајној реализацији скулптуре је време наизменичног посматрања и самоуверености онога што радим. Наравно да оштрим критеријуме формирањем професионалног става, који тражи уметничку личност и потенцирање сопственог карактера.

Готово одсечним захватом селим екстремитете организма у одређену радњу, покрет на који се надовезујем садевајући

маса у нови склоп. Настаје белег или пак исправка свега онога што ме је задуживало да се нађем у посебном стању. Почео сам да спајам наизглед неспојиво – алогично да би се у једној новој конотацији надреалног и сублимираног памћења догодио чин који је резултат необјашњивих унутрашњих радњи.

Идеја за реализацију вајарског дела (верујем и за остале уметности) је освајање новог простора који треба да се отелотвори у лични знак, препознатљивост, вајарски став, зачеће.

Претварање идеје у скулпторску радњу, која у свом процесу изнедрује нове досетке, метафорике, једном речју, побуђује машту ствараоца, разграничава се у више праваца. Веома је узвишен осећај настанка вајарског дела, као интимистичко вагање, пулсирање личне слободе, те остављање за собом обликованог трага као синтетичког склопа емоција. Мислим да престајем да радим на скулптури када физички рад почне да ми угрожава осмишљеност и моћ перцепције у савладавању проблема који сам поставио пред собом. Готово свако моје дело сазрева код мене и тиме бива дуже на увиду оку и радом проширеном искуству.

Уметник може константно да посматра своје дело, али временом без већег жара стваралачког чина, што је нормално, тзв. „хладним погледом“, који почиње да бива објективан, свеобухватно сагледава рад, односно уочава евентуалне недостатке истог и тражи, понекад дуже време али опрезно, накнадну интервенцију на условно завршеном делу. Многи уметници су кроз историју користили тзв. „невино око“, неоптерећено, односно без неког естетског усмерења. У сваком случају, целовита надградња у смислу вајарског трага јесте у суштини преимућство вере у сопствени его као образложење ка непознатом.

Перманентним бележењем стања у виду цртежа, скица, адумбрација, брзо надолазећих идеја, широким потезима градим слику, користећи различита изражајна средства – графитну оловку, оловку у боји, туш, бајц, акрилик, дрвофикс, четке, сунђере итд. Цртањем дочаравам суштину као запис. Такве радње ми дају отворену могућност и припремају ме за тродимензионално решавање односно проходност ка облику. Неки моји цртежи се нису реализовали у скулптуре тако да многи остају као дводимензионалне творевине, односно, експонати. Међутим, цртеж је у континуитету са футуристичким вајарским делом. Он настаје у духу материјала као припрема

погодна за реализацију – у камену, бронзи, теракоти, комбинацији различитог материјала и сл.

Моји цртежи понекад само наслуте или наговесте силу-ету како би тиме оставили простора за нову креацију. После цртежа и селекције једног изабраног предлога прелазим на стварање пластичке скице. Стварајући већ прву скицу, трудим се да доследно поштујем сопствени став о једној неразуђеној и неразгранатој скулптури. Концепт којег се држим састоји се од става да форму градим на систему супротстављања и контраста. Већим и пуним масама конфронтирам детаље разигра-нијег и динамичнијег карактера.

Током целокупног процеса стварања скулптуре интензивно размишљам о три елемента: о материјалу, о величини облика и наравно о простору и амбијенту постављања.

Материјал који ме најчешће интересује и привлачи је бронза. Њене предности су у могућностима да се метал испољи, што продубљује светлосне ефекте и омогућава један радикалнији контраст какав је често (потребан) у смислу неког кулминативног акцента. Поштовање материјала је једна од важних особина. Сматрам да изведена скулптура мора потпуно одговарати специфичности материјала, његовом карактеру и правим вредностима да би оправдала своје постојање и егзистенцију. Своје облике изводио сам углавном у више различитих материјала, у камену и бронзи, ређе у дрвету и плексигласу. Сматрам да је за поједине моје скулптуре једноставних и сведених облика, ублажених геометријских форми, спорих ритмова и не претерано динамичних односа светла и сенке, где је пуноћа облика јасно наглашена, постојала оправданост за извођење у белом венчачком мермеру или пак жутом кречњаку. Његова чврстина, могућност интерпретације мојих изабраних форми, као и светла белина која потпуно одговара једноставним површинама су прави разлози због којих сам се определио за извођење у овом материјалу. Осим тога, камен захтева и моју непосредну акцију што ми омогућава директно и потпуно учествовање у изведби сопствене идеје.

Мислим да у бронзи најадекватније могу да остварим везу између материјала, садржаја и форме. Све скулптуре које одливам у металу, самостално цизелирам и патинирам. Никада дефинитивно не довршим скулптуру у гипсу коју сам предвидео за извођење у бронзи. Након ливења, самостално обрађујем бронзу, што ми омогућава да проникнем у карактер

и вредност тог материјала – покушавам да затegnem површину.

Потреба за решењем одређеног ликовног проблема у трећој димензији врло је комплексан посао. Он се углавном спонтано јавља уз мноштво субјективних елемената који се унакрсно прожимају и као такви бивају покретачи вајареве магме. На овај начин се отелотворује моделовање, обликовање маса, склапање истих, резање, једном речју, трансформисање или бележење идеје. Различити материјали као што су: глина, гипс, метал, могу се комбиновати и доводити у одређени склад. Величина скулптура креће се од ситне пластике до монументалних величина, у распону од десетак сантиметара до четири метра.

Оваква дела се праве у зависности од намене поменутих експоната и њихове сталне поставке, било да је реч о слободном простору или галеријском. У објективној потреби да упливавам у не баш објашњив или искоришћен ликовни простор, овладавам наизглед лакоћом у изведби скулпторских предлогака. Моје скулптуре су углавном грађене за простор. Трајни материјал је за поменуте поставке готово неопходан да би дело физички постојало на увид будућности. Она вредна дела која немају трајност материјала од којег су саздана захтевају, у сваком случају, посебну заштитарску бригу, чиме им се обезбеђује постојаност.

Бронза јесте класичан и традиционалан материјал, али је ипак она само кошуља која заодене дело. Суштина је увек присутна у стваралачком чину и крчењу непознатог пута ка циљу. Потреба је у свему томе ослушкивати време, садевати своје разлоге и своју опсервацију.

Самосвојно дело је за себе експонат и поседује могућност подражавања простора и времена. Може се анализирати, научно проучавати односно пратити његов континуитет. У простору моје, назовимо, лабораторије, настају различите синтезе, експерименти као пластички траг личне интимае. У одређеним случајевима се дешавају јавне презентације и изложбе.

Материјал није пресудан за вредновање, већ есенцијални домети у истраживањима необјашњивог.

Мислим да специфичност теме може да представља пред услов за оригинално дело. Спознаја о себи, моћи, афинитет, снажан догађај, односно. удар у организам (било као туга или радост, пријатност), транспонује се у свест као чин, односно

разлог, и представља потребу да уметник дочара утисак таквог стања. Некакав међупростор у којем покушавам да се снађем је осетљив и тражи стање обузетости и екстазе, као и константност у усмерености мисли на проблем који се решава, или слагање маса уз дискретни асоцијативни облик поражен ломљавом или продубљен надградњом.

Моја дела настају континуирано, где свако ново дело проистиче из претходног у суштинском – проблемском смислу. Не мора а и може бити и физичке сличности међу њима.

Снажан је осећај када се перманентна задатост спроводи спонтано, неусиљено, када су синхронизовани рад (стварање) и мисаоност. Тешко је речима објаснити шта бележим у својим делима. Мислим да су то стања у људској психи, поједине радње, трансформације бића у предмете – однос намене и намере, коришћење разлога за организацију и проходност дела.

Теме су иконографске – као подстицај, првобитни разлог, од којег се одступа заведеношћу скулпторског облика и вајарске организације. Ја лично тражим канале покретљивости, стављајући у први план организам, било да је анималистички или пак људски, као и његову метафоричку трансформацију у знаковности.

Стваралац-вајар решава одређену проблематику (што је и суштина бављења овим послом) тако да што дубље проникне, зађе у непознате просторе уметничке трансформације. Вајар читавим својим бићем припада миљеу које је створио унутар и око себе, које је настајало свесно или несвесно и тако бележило стања његових емоција. Та лична стања се понекад, од прилике до прилике, преносе и на задате теме, на прављење дела преко јавних конкурса. Ранијих година сам се упуштао у јавне конкурсе, који су били доста комплексни – од пластичких до урбанистичких, архитектонских и хортикултурних решења. У свему овоме, неминовност је синтеза поменутих уметничких асоцијација и добро уходаног тима који размишља на исти или сличан начин. Уметник, кроз реализацију својих предлога, остаје доследан својој ликовној проблематици, која је у овом смислу усмерена.

Таква прилика може да надгради и унесе нове елементе у опсервацију и корелацију аутора и ликовног акцента унутар простора. У овом контексту поменута дела се могу препоручити евентуалном конзументу који има афинитета према

уметничком стваралаштву, тако да пожели да их поседује као аниматор истих.

Још као студент слушао сам али и пратио рад појединих симпозијума („Бели венчац“ Аранђеловац, симпозијум у камену у Даниловграду, Костањевици, Цазину, „Тера“ у Кикинди, „Форма Вива“, „Бакар“ Бор ...). У недостатку материјала и могућности да одлијем по неку скулптуру, једном речју, због немогућности да се искажем у правој величини и на адекватан начин, почео сам да размишљам о симпозијумима, који су пре свега били специјализовани и одржавани у крајевима и поднебљима богатим сировинама (камен, дрво, глина, бронза), а што је омогућавало уметнику да обликује скулптуру. Од почетка сам схватио да има смисла бити само на оним симпозијумима који поседују изузетне услове које стваралац нема у свом радном простору да би се исказао. Тако сам упознао већи број уметника, како из иностранства тако и са наших простора, са којима сам се дружио и остао у добрим колегијалним односима.

Радећи заједно, стицали смо сазнања у свеобухватном смислу на највишем професионалном нивоу, уз експерименте, размену мишљења и међусобно уважавање различитих стилских и изражајних карактеристика.

Потреба за излагањем се јављала после одређеног времена тек након заокруживања издвојеног вајарског циклуса.

Еротски облик у мојој скулптури је више један естетски експеримент, односно један надреални пластички садржај у мојим делима. Такав садржај, својим обликом и директним симболом ероса, провоцира. Моји еротски знаци носе у себи непролазност пожуде да се бића спајају и формирају у својим облицима, у својој генези, као нови изазови либида, како на индивидуалном тако и на колективном плану естетске свести.

Еротски знаци нису инспирисани конкретним еротским бићем. У својим инспирацијама, далеко одлутам од конкретне фигуре, као призора, чак и од пејзажа, где повратно делујем, у ширем смислу, надахнут просторима између „пла и плаветнила“.

Слобода је чулни простор у којем се изнедрује, и без предрасуда у свој стваралачки свет, уноси готово „греховни“ чин који ровари унутар официјелности. У њој се региструју догађаји, понекад и непослушности. Можда је већа слобода од

слободе не имати разлог да се о њој размишља, а поготово и говори. Понекад су значајна дела била стварана испровоцирана забранама, да се нађу у свету сенки.

Игра у различитим сегментима, с лавиринтом стања, помера границе слободе, која се понекад претвара у заточеништво, из којег снагом дела и моћи ствараоца настаје нова (каљена) енергија, која са или без разума, жели да прошири фреквенцију уметничког дела. Уметничке творевине које су настајале слободно, бивају разголићене (од) нарације и подштапала. Оне живе плутајућу имагинарност футуристичког значења.

Радити професионално свој посао и у њему дати максимум од себе, јесте имати потребу за наградњом и перманентно живети на начин истинског ствараоца, који треба непоколебљиво да има моћ апсорбовања правих вредности, да истражује, да своја сазнања о уметности прожима са другим професијама, да се образује и проширује своје видике, да је саучесник а по могућности и покретач нових тенденција ако му природа усмерења то налаже. Лепо је ако уметник може да се постави тако да крчи пред собом просторе у којима доминирају оптимистичка значења нових пробоја ка стваралачким „лудостима“, технолошким достигнућима, новонасталим материјалима. Стваралац треба константно да се окрепљује неочекиваним приступима и шокантним стањима која могу да изазову померања границе очекиваног. Ја лично имам афинитета за уметничке акције, разне концепте који обогаћују, учвршћују личност сваког ствараоца. Моја дела и њихова самосвојност разголићена су свих потреба да се било који атрибути класификују, преодену у зачаране просторе, ради лакшег образлагања – разумевања или пак проучавања. Осећам потребу, без обзира што нисам критичар, да трагам за делима особених стваралаца, да о њима прочитам и сазнам што више и да их перманентно пратим и да се као колега према колеги опходим. Већи број мојих скулптура галеријског формата је у мом приватном власништву док се један део скулптура већег формата налази у сталним поставкама широм земље.

Трагалачки је разуђена моја артистичка нит, заокружених и изворних целина које поседују јасну органику са задатошћу – издвојити се ослушкивањем себе од енормних понуда које су присутне како у нашем тако и ширем европском простору.

Битан је квалитет који треба да је сажет у исконским српским и средњоевропским просторима. Због тога треба продубљивати, истраживати, сажимати али и истрајавати, пред високим етичким и естетичким критеријумима светских токова и појава.